

SPAȚIUL CIVIC PENTRU PARTICIPAREA LA POLITICI CLIMATICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Imprimare

© 2024 Institutul Independent pentru Probleme de Mediu, Berlin

Editura

Unabhängiges Institut für Umweltfragen - UfU e.V.
Institutul Independent pentru Probleme de Mediu

Contactați

Greifswalder Str. 4 10405 Berlin, Germany
Phone.: +49 (30) 428 49 93-0
E-Mail: mail@ufu.de
www.ufu.de

Echipa de cercetare germană

Institutul Independent pentru Probleme de Mediu (UfU e.V.): Franziska Sperfeld, Larissa Donges, Fabian Stolpe, Sophie Dolinga, Sarah Kovac, Anne Nemack

Echipa de cercetare din Republica Moldova

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, conf. univ. dr. Pavel Zamfir (avocat)

Design

Nicole Jaecke
www.fija.de

Acest studiu a fost realizat în contextul proiectului „Consolidarea societății civile pentru implementarea politicii naționale privind clima”. Proiectul este coordonat de Prietenii Pământului Germania în parteneriat cu Institutul Independent pentru Probleme de Mediu (UfU e.V.), Censat – Agua Viva Colombia, Mișcarea Verzilor din Georgia – Prietenii Pământului Georgia și Centrul pentru Inițiative de Mediu „Ecoaction” Ucraina.

Supported by:

on a basis of a decision by the German Bundestag

Durata proiectului: 2022 – 2024
www.international-climate-initiative.com

Citare:

Institutul Independent pentru Probleme de Mediu (UfU e.V.) și Universitatea de Stat din Moldova. 2024:
Spațiul civic pentru participarea la politicile climatice în Republica Moldova. Berlin

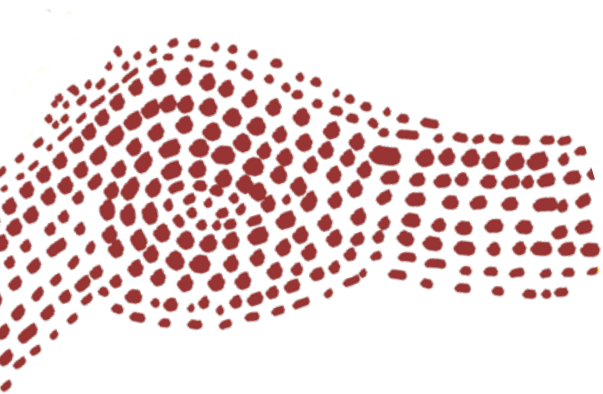
Conținut

Imprimare	2
1 Rezumat	4
2 Introducere	6
3 Metodologie	7
4 REPUBLIC OF MOLDOVA – Profilul țării	8
4.1 Politica națională privind clima	10
5 Societatea civilă implicată în domeniul climei și dreptul acesteia de a participa	12
5.1 Cerințe fundamentale	12
5.2 Legislație/Cadrul juridic pentru participare	13
5.3 Structuri de guvernare	15
5.4 Practică: procese de participare	17
5.5 Consolidarea capacităților	19
6 Recomandări privind modalitățile de consolidare a participării societății civile la politicile climatice și de îmbunătățire a viitoarelor revizuri ale NDC	21
7 Concluzie	23
Bibliografie	24
Anexă	25

1 Rezumat

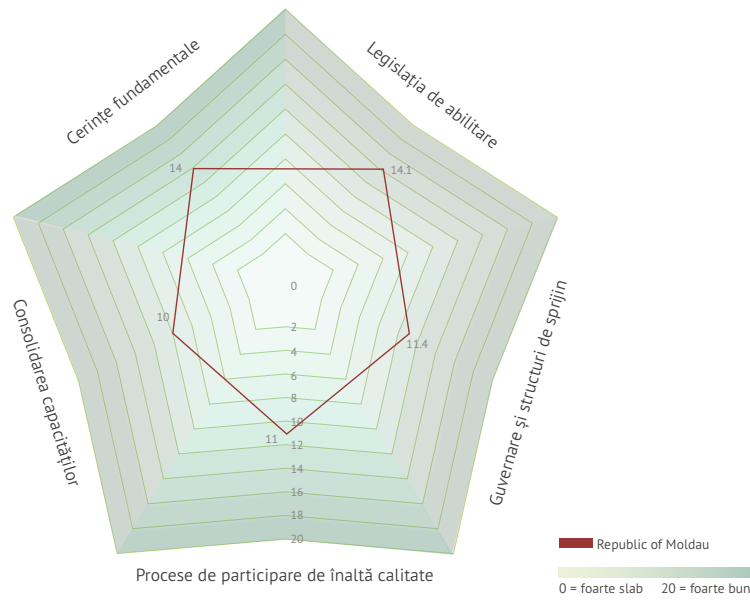
Dependența de aprovizionarea cu energie din Ucraina și Rusia, mișcările de refugiați cauzate de războiul din Ucraina și amenințarea conflictului înghețat din republica separatistă Transnistria au, în prezent, un impact puternic asupra Republicii Moldova. Într-o notă pozitivă, se poate presupune că perspectiva pe care a dobândit-o odată cu statutul de candidat la Uniunea Europeană poate crea un impuls pentru stabilitate și o tranziție echitabilă din punct de vedere social. Pentru o astfel de tranziție, Republica Moldova și-a stabilit obiective ambițioase de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) cu până la 70 % până în 2030, comparativ cu nivelurile din 1990. Mediul politic pentru a conduce această tranziție complexă este extrem de dinamic, dar și destul de fragil. Un aspect al tranziției echitabile este cât de accesibile și transparente sunt procesele politice de atenuare a schimbărilor climatice, de adaptare la schimbările climatice și de dezvoltare economică. Acest raport evaluează în profunzime și în mod sistematic spațiul civic în politicile climatice. În acest scop, utilizează o schemă de evaluare pentru a analiza mediul general, condițiile legale, structurile și capacitățile de guvernare, precum și procesele de participare.

Rezultatele arată că Republica Moldova a transpus prevederile Convenției de la Aarhus în Legea privind protecția mediului și în legile conexe, de exemplu, în ceea ce privește evaluarea impactului asupra mediului și evaluările strategice de mediu. În general, acest fapt creează un cadru juridic favorabil pentru participarea, de asemenea, la politicile climatice. Dar, în practică, publicarea informațiilor de mediu și cu privire la procedurile de participare, precum și formatele în sine, în multe cazuri, nu îndeplinesc criteriile Convenției de la Aarhus. În plus, țara nu își îndeplinește obligațiile de raportare în temeiul convenției, ceea ce simbolizează supraîncărcarea administrativă. Nivelul de siguranță pentru apărătorii mediului și libertatea de exprimare a activiștilor este satisfăcător. Activiștii de mediu nu raportează niveluri îngrijorătoare de hărțuire sau de persecuție civilă. Activitatea activiștilor de mediu este mai degrabă obstrucționată de capacitatea redusă a administrației de a desfășura procese de participare eficiente și de a publica informații despre strategii, planurile și proiectele în curs de elaborare.

Republica Moldova a instituit o Comisie Națională privind Schimbările Climatice ca mecanism de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice, formată din 17 membri ai autorităților publice centrale și locale și ai instituțiilor educaționale și științifice, ai organizațiilor neguvernamentale și ai sectorului privat. Din nefericire, în practică, Comisia a organizat doar o singură întrunire din 2020 până în prezent. Organizațiile de mediu semnalează faptul că coordonarea la nivelul instituțiilor subordonate (atât la nivel național, cât și local) rămâne deficitară, cu o informare nesistematică a publicului între autorități și cu site-uri web depășite, cu puține informații despre activitățile acestora.

Figura 1: Evaluarea spațiului civic de participare la politicile climatice în Republica Moldova. (în limita a maximum 20 de puncte pentru fiecare criteriu)

2 Introducere

Republica Moldova s-a angajat să își reducă emisiile de GES cu 70% până în 2030 față de nivelul din anul de referință, 1990. Angajamentul de reducere ar putea fi chiar majorat până la 88% sub nivelul din 1990, cu condiția obținerii de sprijin extern, inclusiv sub formă de resurse financiare la costuri reduse, transfer de tehnologie și cooperare tehnică. Aceste obiective ambițioase vor fi atinse doar prin cooperarea tuturor părților interesate și prin elaborarea unor strategii și planuri eficiente pentru atingerea lor. Actorii societății civile joacă un rol crucial în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor climatice, deoarece acționează ca susținători și purtători de cuvânt ai naturii, impulsionați de dorința de a proteja mediul și de a menține condiții de viață sănătoase pentru oameni.

În acest studiu, a fost analizat spațiul civic de participare a organizațiilor societății civile (OSC) din Republica Moldova care lucrează în domeniul schimbărilor climatice. Au fost analizate mediul înconjurător, condițiile legale prealabile pentru activism și participare, precum și condițiile-cadru pentru participarea în domeniul climei. În plus, studiul analizează practicile participative, de exemplu, în procesele politice legate de planificarea și implementarea politicilor și strategiilor de protecție a climei și de adaptare la schimbările climatice.

3 Metodologie

Studiul utilizează conceptul de „amprentă a participării” și schema de evaluare standardizată asociată (Donges et al., 2020) pentru a evalua condițiile generale de participare în Republica Moldova. Sistemul de evaluare cuprinde 5 criterii cu 25 de indicatori. Indicatorii au diferite opțiuni de punctaj și un sistem de punctaj asociat, în care unii indicatori au o pondere mai mare decât alții. În total, se poate obține un punctaj maxim de 59 de puncte.

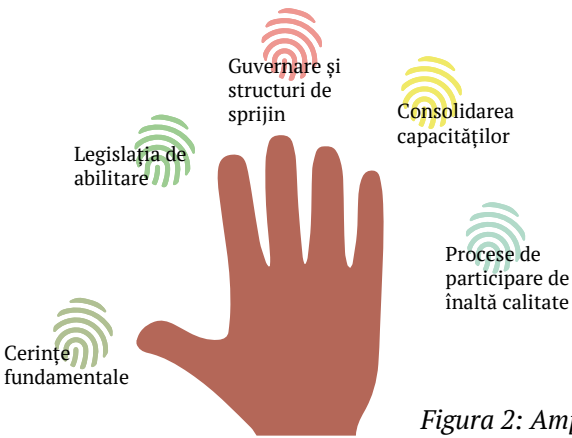
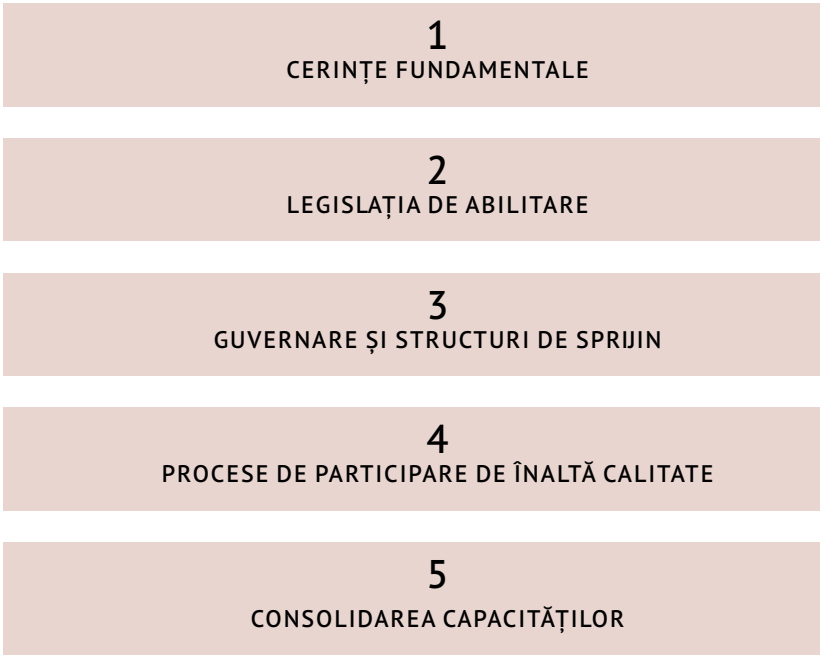
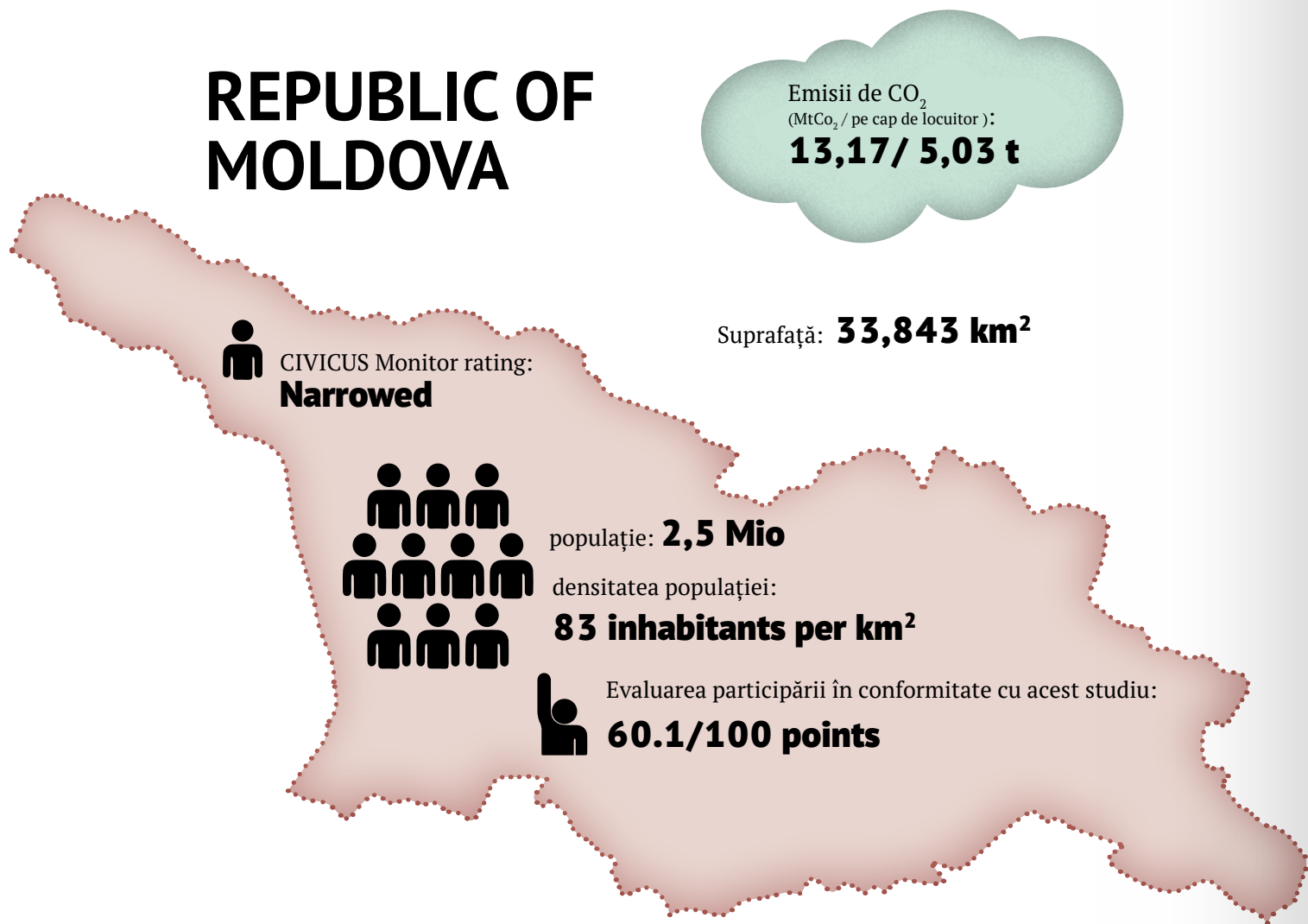

Figura 2: Amprentei de participare

Informațiile pentru aplicarea „amprentei de participare” și a schemei standardizate de evaluare au fost obținute în diferite moduri: printr-o analiză a literaturii și a documentelor, prin rapoarte și cărți publicate începând cu anul 2000 și prin documente oficiale care raportează participarea societății civile la politica climatică la nivel național. În perioada noiembrie 2022 - februarie 2023 au fost realizate 46 de interviuri cu 16 reprezentanți ai ONG-urilor și 30 din mediul academic. Echipa de cercetare și-a dezvoltat analiza pe baza cunoștințelor locale, a contactelor și a experienței pe care o are în această țară.

4 Profilul țării

Republica Moldova se învecinează la nord, est și sud cu Ucraina, iar la vest cu România, separate de râul Prut. Populația este de 2,604 milioane de locuitori, iar densitatea acesteia este de aproximativ 85,5 locuitori/km².¹ Republica Moldova este un stat independent, suveran și indivizibil în conformitate cu Constituția din 1994 și și-a declarat independența la 27 august 1991, ca urmare a dezintegrării URSS.

Moldova este o țară cu o economie modestă, care de ani de zile a fost constrânsă de deficiențe structurale grave, inclusiv o guvernare deficitară, o capacitate instituțională redusă, o societate polarizată și, ca urmare, un sistem politic vulnerabil. Veniturile reale pe cap de locuitor sunt mai mici decât în alte țări din regiune, iar emigrarea rămâne ridicată, în special în rândul tinerilor. Pentru a răspunde provocărilor: (i) economia în declin, chiar și înainte de 1991; (ii) dinamica negativă a proceselor demografice; (iii) dependența de importuri pentru resursele energetice; (iv) creșterea prețurilor la energie, dezvoltarea progresivă a Republicii Moldova se vede prin cooperare regională avansată, inclusiv în depășirea provocărilor legate de schimbările climatice.

În iunie 2022, Republica Moldova a primit statutul de țară candidată la UE.

Cele mai mari probleme de mediu ale Republicii Moldova sunt: degradarea solului, poluarea apelor de suprafață, lipsa unui management durabil al deșeurilor, precum și poluarea crescută a apelor subterane cauzată de gestionarea deficitară a gunoierului de grajd în zonele rurale.

Moldova se numără printre cele mai vulnerabile țări din Europa și Asia Centrală din punct de vedere climatic, pe baza unei serii de indicatori sociali și economici, și se confruntă cu o serie de provocări legate de adaptare.²

Vulnerabilitatea ridicată atât la șocurile climatice, cât și la cele externe, reprezintă cea mai mare provocare economică a Republicii Moldova. Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii este o preocupare strategică – agricultura este o sursă importantă de venit în această țară, unde mai mult de jumătate din populație trăiește în zonele rurale și aproximativ o treime din forța de muncă este angajată în agricultură.

Astfel, adaptarea la schimbările climatice și atenuarea acestora în Republica Moldova sunt considerate esențiale pentru protecția bunăstării și realizarea unui progres continuu în ceea ce privește dezvoltarea durabilă.

¹ Biroul Național De Statistică Al Republicii Moldova https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/25, ultima accesare: 23.06.2023.
² Indicele de adaptare globală Notre Dame Global Adaptation Index, <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/>, ultima accesare: 23.06.2023.

4.1 Politica națională privind clima

Politica țării în domeniul climei se bazează pe următoarele documente de politică:

strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”³ stabilește prioritățile generale ale politicii în domeniul schimbărilor climatice, fără anumite obiective, care să conducă la o tranziție echitabilă către o economie competitivă și neutră din punct de vedere climatic până în 2030; (ii) **Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în 2030 (LEDS) și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia** principala strategie politică în domeniu a fost aprobată în 2016 și stabilește reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu până la 64% până în 2030, comparativ cu nivelurile din 1990;⁴ (iii) Programul de dezvoltare cu emisii reduse al Republicii Moldova până în 2030 (LEDP) stabilește un angajament mai ambițios de până la 70 % până în 2030, comparativ cu nivelurile din 1990, pe baza NDC2 actualizată în 2020, care nu este încă aprobată.

Strategia națională de adaptare la schimbările climatice până în 2030, în conformitate cu obiectivele actualizate ale NDC2, a fost elaborată cu sprijinul proiectului „Promovarea planificării naționale de adaptare la schimbările climatice în Moldova”, dar nu a fost încă aprobată.

Politicile și măsurile de atenuare a schimbărilor climatice sunt reflectate în strategiile, programele și planurile de acțiune prezentate în celelalte sectoare relevante, dar multe dintre acestea au fost puse în aplicare pentru orizontul de timp până în 2020 (de exemplu, **Programul de promovare a economiei „verzi” în Republica Moldova pentru anii 2018-2020; Planul național de acțiune în domeniul energiei regenerabile pentru anii 2013-2020; și Programul de conservare a solului și de sporire a fertilității solului pentru anii 2011-2020**) și, de asemenea, nu au fost revizuite pentru stabilirea unei ținte privind emisiile de GES în conformitate cu NDC2 actualizată în 2020.

Principala strategie politică care definește toate politicile de mediu este **Strategia de mediu pentru 2014-2023 și Planul de acțiune pentru implementarea acesteia**⁵. Acesta descrie, de asemenea, angajamentul transsectorial în favoarea unei creșteri ecologice durabile. Obiectivul strategiei de reducere a emisiilor de GES cu cel puțin 25% din gazele cu efect de seră din sectorul energetic; cu 20% a celor provenite din sectorul rezidențial, industrial și agricol; utilizarea a 15% din biocombustibili în sectorul transporturilor. Noua **strategie de mediu** cu obiectivul revizuit de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră în conformitate cu NDC2 a fost elaborată, dar nu a fost încă aprobată.

Republica Moldova s-a angajat să atingă obiective mai ambițioase de reducere a emisiilor de GES până în 2030 în cadrul NDC2 actualizată începând cu 2020) decât cele incluse în contribuția preconizată stabilită la nivel național (INDC) din 2015. Obiectivul necondiționat actualizat prevede o reducere a emisiilor de GES de până la 70% până în 2030, comparativ cu nivelul din anul de referință 1990, în loc de 64-67% prevăzut în INDC. În ceea ce privește obiectivul condiționat, în loc de 78% prevăzut în INDC, angajamentul de reducere exprimat mai sus ar putea fi majorat la 88% față de nivelul din 1990, cu condiția obținerii de sprijin extern, inclusiv sub formă de resurse financiare cu costuri reduse, transfer de tehnologie și cooperare etc.

³ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6209/language/ro-RO/Default.aspx> ultima accesare: 23.06.2023.

⁴ HG nr. 1470 din 30.12.16. Monitorul Oficial nr. 85-91 din 24.03.17.

⁵ HG nr.301/2014.Monitorul Oficial nr.104-109 din 06.05.2014.https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=48131&lang=ro ultima accesare: 23.06.2023.

Cele mai mari provocări în ceea ce privește măsurile strategice eficiente și punerea în aplicare a acestora sunt: un sistem politic vulnerabil, o societate polarizată, o productivitate scăzută, provocări demografice, neconcordanțe în ceea ce privește competențele și o vulnerabilitate ridicată atât la șocurile climatice, cât și la cele externe.⁶

Principalele bariere și constrângeri legate de promovarea acțiunii naționale privind schimbările climatice sunt lipsa de capacități instituționale, tehnice și financiare. De asemenea, există încă o voință politică insuficientă pentru a acorda prioritate mecanismelor privind clima, mediul și energia la nivel național. De exemplu, precedentă Strategie Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020” se axa, în principal, pe probleme de dezvoltare economică și era mai puțin concentrată pe alte domenii de politici.⁷ Strategia Națională de Dezvoltare, „Moldova Europeană 2030”, recent aprobată (a fost aprobată de Guvernul Republicii Moldova la 10 iunie 2020, dar a fost anulată imediat după, lăsând țara timp de doi ani fără documentul de politici de dezvoltare), fiind principalul document de referință pentru strategiile sectoriale. Un nou proces, cu participarea publicului, a fost instituit și a fost finalizat recent.

Un plan național privind energia și clima (NECP) se află în procedură internă de elaborare la Ministerul Energiei și ar trebui să fie aprobat până la sfârșitul anului 2023, în conformitate cu planul anual de acțiune al ministerului menționat.

⁶ Proiectul de strategie pentru Moldova .2023-2028.<https://seenews.com/news/ebd-unveils-new-country-strategy-for-moldova-for-2023-2028-815573> ultima accesare: 23.06.2023.

⁷ Guvernul Republicii Moldova: Raport Evaluarea intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”

5 Societatea civilă implicată în domeniul climei și dreptul acesteia de a participa

5.1 Cerințe fundamentale

În Republica Moldova, din 1992, conflictul dintre cele două maluri ale Nistrului este înghețat, conform Barometrului de conflicte⁸ poate fi numit o criză non-violentă. Acest fapt a dus la formarea unei opoziții susținute de Rusia în teritoriul estic puternic industrializat (Transnistria), drept urmare, Moldova a pierdut de facto controlul asupra Transnistriei. Războiul din Ucraina din 24 februarie 2022 are un impact direct asupra procesului de soluționare a conflictului transnistrean, având în vedere părțile implicate și reprezintă o potențială amenințare la adresa stabilității generale a țării și a regiunii, în special din cauza fluxului de refugiați din Ucraina, care caută adăpost pe ambele maluri ale Nistrului.

Corupția larg răspândită care pătrunde la nivelul administrației centrale și locale este una dintre cele mai presante probleme ale sectorului public, care duce la lipsa de transparență și eficacitate. Încrederea în instituțiile publice este extrem de scăzută. „Indicele de percepție a corupției” pentru sectorul public a indicat 64 de puncte în Moldova pentru anul 2021.⁹ În Republica Moldova, securitatea persoanelor care se implică în protecția mediului este, în general, la un nivel bun.

Potrivit raportului de țară elaborat de Asociația Promo-LEX, atitudinea autorităților publice față de organizațiile societății civile (OSC) în procesul de luare a deciziilor s-a îmbunătățit, dar există încă probleme de transparență și incluziune, iar site-urile web ale autorităților nu sunt suficient de informative.¹⁰ Indicele democrației inclus în rapoartele Freedom House din 2020, arată o tendință de deteriorare pe termen lung în ceea ce privește starea democrației, corupția, drepturile politice și libertățile civile.¹¹

În ultimii 12 ani, problemele de mediu nu s-au aflat pe lista de priorități a agendei guvernamentale, iar principalul document de referință pentru strategiile de dezvoltare a țării și intervențiile politice/sectoriale ulterioare, precum și Strategia Națională de Dezvoltare anterioară, „Moldova 2020”, marginalizează rolul publicului în procesele de dezvoltare și drepturile (omului) de mediu în detrimentul dezvoltării economice.

Apărătorii moldoveni ai mediului sunt constrânși de faptul că nu au acces liber la informații și că participarea publică este limitată. Solicitățile de informații sunt frecvent ignorate, iar atunci când primesc răspuns, răspunsurile sunt incomplete, iar informațiile furnizate sunt limitate.

⁸ Barometrul conflictelor realizat de Institutul Heidelberg pentru cercetarea conflictelor internaționale (HIHK)/2021. https://hiik.de/wp-content/uploads/2022/10/CoBa_2021_03.pdf accesat: 25 mai 2023.

⁹ The scale has a range from 0 to 100, in which corruption raises, the higher the number is. With this result Moldova ranks 106th. So, compared to other countries it is slightly below average. Compared to the previous year, in 2021, the level of corruption decreased a bit. In the long term, it has also declined moderately in recent years. A se vedea: Transparency International: Corupția în Moldova. <https://www.worlddata.info/europe/moldova/corruption.php>; accesat la 25 mai 2023.

¹⁰ Raportul de țară CSO METER privind evaluarea mediului societății civile în țările din cadrul Parteneriatului Estic, 2020. <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/05/CSO-Meter-Country-Update-2020-Moldova.pdf> accesat la 23 mai 2023.

¹¹ Rapoartele Freedom House din 2020. <https://freedomhouse.org/country/moldova/nations-transit/2020>, ultima accesare: 23.06.2023.

Pentru asigurarea unui proces amplu de consultare și dialog între guvern, sectorul privat și societatea civilă, a fost creată platforma de gestionare a asistenței externe (AMP), cu scopul de a spori transparența în utilizarea asistenței externe.¹²

5.2 Legislație/Cadrul juridic pentru participare

La 7 aprilie 1999, Republica Moldova a ratificat Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu (Convenția de la Aarhus), devenind prima țară care a făcut acest lucru și, de asemenea, cea care a organizat prima reuniune a semnatărilor la Chișinău între 19 și 21 aprilie 1999.¹³ În plus față de Convenția de la Aarhus, la 24 aprilie 2013, Moldova a ratificat Protocolul PRTR, care prevede stabilirea unui sistem integrat de informare cu privire la eliberarea și transferul de substanțe și poluanți potențial periculoși în aer, apă și sol.

Mecanismul de monitorizare și de respectare a Convenției de la Aarhus la nivel național este redus. În 2021, Republica Moldova a prezentat raportul privind punerea în aplicare a Convenției de la Aarhus, după ce nu a făcut acest lucru în perioada anterioară.

Ultimul plan de acțiune pentru punerea în aplicare a Convenției de la Aarhus pentru perioada 2011-2015 a fost aprobat de guvern în 2011. De atunci, guvernul nu a aprobat în mod oficial niciun document de politici care să contureze o măsură clară de punere în aplicare a Convenției de la Aarhus. Planul de acțiune pentru punerea în aplicare a Convenției de la Aarhus ar trebui să fie aprobat până la sfârșitul anului 2023, în conformitate cu planul de acțiune anual al Ministerului Mediului.

Cadrul juridic, care stă la baza politicii de stat privind accesul la informație, participarea publică și accesul la justiție, include **Constituția Republicii Moldova**, aprobată de Parlament la 28 iulie 1994, peste 30 de legi și un set de hotărâri de guvern care conțin referințe, direct sau indirect.

Legea nr. 1515-XII/1993 privind protecția mediului—actul principal reglementează temeiul juridic al accesului la informație și al dreptului de a participa la consultări privind propunerile normative și de politici care vizează (direct sau indirect) protecția mediului și utilizarea resurselor naturale, precum și dreptul la consultare cu privire la proiectele de construcție, zonare, urbanism și restaurare cu efecte negative asupra mediului.

Prevederile **Legii nr. 982-XIV/2000 cu privire la informare** sunt pe deplin aplicabile și în ceea ce privește accesul la informații privind mediul și clima. Legea stabilește principalele garanții privind exercitarea dreptului constituțional la informare, tipul de informații, termenul de răspuns la solicitările de informații și promovează dreptul de a recurge la căi de atac judiciare în caz de refuz sau lipsă de răspuns. În conformitate cu prevederile **Legii nr. 93/2017 privind statistica oficială** reglementează diseminarea datelor statistice puse la dispoziția tuturor categoriilor de utilizatori în mod gratuit și în condiții egale de acces din punct de vedere al volumului, al calității și al termenelor, precum și al datelor colectate de la persoane juridice sau de la întreprinzători individuali privind situația economică sau a mediului.

Prevederile generale referitoare la atragerea publicului în procesul decizional, inclusiv în problemele de mediu și climă, au fost introduse prin **Legea nr. 239-XVI/2008 privind transparența în procesul decizional**, care stabilește cerințele pentru asigurarea

¹² Platforma pentru gestionarea asistenței externe <http://amp.gov.md/portal/> ultima accesare: 23.06.2023.

¹³ Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite, Prima reuniune a semnatărilor, nedată, disponibilă la. <https://unece.org/DAM/env/pp/firstmos.htm>. ultima accesare: 23.06.2023.

transparenței în procesul decizional al tuturor autorităților publice.

Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului (EIM) și Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu (SEA) prevăd reglementările referitoare la informarea publicului cu privire la procedurile de evaluare a impactului asupra mediului, planurilor, schemelor, strategiilor și conceptelor propuse, înainte de a se decide cu privire la înaintarea și participarea la acestea

În conformitate cu **Legea nr. 239-XVI/2008 privind transparența în procesul decizional** (art. 6), cetățenii, asociațiile înregistrate și alte părți interesate au dreptul:

- _ a. să participe la orice etapă a procesului decizional;
- _ b. să solicite și să obțină informații cu privire la procesul decizional, inclusiv să primească proiectele de decizii în conformitate cu dispozițiile Legii privind accesul la informații;
- _ c. să propună autorităților publice inițierea elaborării și adoptării de decizii către autoritățile publice;
- _ d. să prezinte autorităților publice recomandările autorităților publice cu privire la proiectele decizionale.

Agenția pentru Protecția Mediului, care este autoritatea responsabilă cu organizarea și asigurarea procesului decizional de mediu, a aprobat Ordinul nr. 60 din 05 decembrie 2019, care reglementează Regulamentul intern pentru asigurarea transparenței în procesul decizional de mediu în cadrul Agenției și prevede toate acțiunile pentru organizarea, desfășurarea și asigurarea procesului de participare, începând cu plasarea anunțului privind organizarea dezbaterilor proiectului de decizie (anexa 2), un exemplu de sinteză a recomandărilor și a rezultatelor consultărilor (anexa 3), anunțul privind retragerea proiectului de decizie din procesul de elaborare (anexa 4) și raportul privind asigurarea transparenței în procesul decizional (anexa 5).

În practică, există probleme în ceea ce privește aplicarea acestor dispoziții de către autoritățile responsabile. În timp ce complexitatea riscurilor legate de schimbările climatice este în creștere, participarea și informarea societății civile devin tot mai sporadice, iar discursul și informarea par superficiale.

Forumul ONG-urilor de mediu este organizat periodic cu scopul de a consolida cooperarea în sectorul asociativ de mediu.

Comisia națională privind schimbările climatice a fost înființată prin HG nr. 444/2020 ca mecanism de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice, fiind formată din 17 membri – 10 reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale și 7 reprezentanți ai instituțiilor de învățământ și științifice, ai organizațiilor neguvernamentale și ai sectorului privat. Din nefericire, în practică, comisia a organizat doar o singură reuniune, astfel încât nu poate fi considerată un mecanism funcțional pentru a asigura respectarea de către țări a obiectivelor sale. Comisia ar trebui să se concentreze în continuare pe informarea proactivă și pe implicarea cetățenilor în protecția climei, precum și pe asigurarea colaborării interinstituționale.

Există o coordonare insuficientă și o lipsă de puncte comune de comunicare între părțile interesate (ministere, instituții, autorități locale, mediul academic și organizații ale societății civile etc.)

5.3 Structuri de guvernare

Ministerul Mediului este autoritatea de stat responsabilă cu elaborarea și promovarea strategiilor și legislației în domeniul politicilor de mediu, în special în ceea ce privește reducerea emisiilor de GES și adaptarea la schimbările climatice și este responsabil de punerea în aplicare a tratatelor internaționale de mediu la care Republica Moldova este parte și se asigură că publicului i se oferă oportunități timpurii și eficiente de a participa la aceste procese.

Autoritatea de stat responsabilă cu elaborarea, promovarea, consultarea publică și monitorizarea politicilor, a strategiilor și a legislației privind securitatea și eficiența energetică, inclusiv realizarea obiectivelor energetice și atenuarea schimbărilor climatice este **Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MDI)** și este responsabil cu implementarea tratatelor internaționale ratificate de Republica Moldova.

După cum s-a menționat mai sus, **Comisia națională privind schimbările climatice** ar trebui să asigure coordonarea interinstituțională pentru monitorizare, raportare și verificare, precum și facilitarea integrării aspectelor legate de schimbările climatice în programele și planurile naționale și sectoriale, și are ca scop coordonarea, la nivel național, a procesului de implementare a prevederilor UNFCCC și a altor tratate internaționale relevante în domeniu, la care Republica Moldova este parte. După cum s-a descris mai sus, instituția nu își îndeplinește în prezent rolul desemnat.

Agenția de Mediu (EA) este instituția responsabilă cu implementarea documentelor și a legislației privind politica de mediu. A fost desemnată ca autoritate competentă responsabilă cu asigurarea funcționării Sistemului național de monitorizare și raportare (SNRM) privind emisiile de GES și alte informații relevante pentru schimbările climatice, în conformitate cu **HG nr. 1277/2018**. Astfel, este responsabilă cu operarea și oferirea accesului la sistemele integrate de informații de mediu (monitorizarea poluării, gestionarea bazelor de date și a registrelor speciale), dar nu dispune în prezent de toate instrumentele necesare pentru a funcționa cu acuratețe din cauza lipsei unor instituții subordonate create în grabă și adesea necertificate.

Instituția publică „Unitatea de Implementare a Proiectelor de Mediu” (PI EPIU) are misiunea de a sprijini ME și EA, în implementarea eficientă a proiectelor de asistență tehnică și financiară, externă și internă, în domeniul protecției aerului atmosferic, a stratului de ozon și a schimbărilor climatice, în conformitate cu **HG nr. 1249/2018**.

Inspectoratul de mediu supraveghează și controlează respectarea legislației privind protecția mediului. Înainte de înființarea Agenției pentru Protecția Mediului, aceasta avea dublă putere, de control și de aprobare, motiv pentru care era considerată mai degrabă netransparentă și foarte coruptă.

Pe lângă agențiile menționate mai sus, direct implicate în autorizarea și monitorizarea mediului (integrat), există o serie de alte agenții subordonate cu o agendă de mediu mai amplă. Din cauza lipsei de instrumente și mecanisme pentru îndeplinirea funcțiilor pentru care au fost create, agențiile subordonate își îndeplinesc unele sau toate funcțiile prin intermediul unor instituții și procese intermediare, create în grabă.

Autoritățile publice interacționează cu cetățenii prin intermediul accesului la informații, al proceselor de transparență și al mecanismelor de reclamații. Ministerele fac anunțuri pe site-uri web și organizează ședințe publice în etapa de promovare a actului legislativ. În ultima vreme, procesul de informare activă a cetățenilor cu privire la activitățile ministerelor prin intermediul mijloacelor de informare în masă sau online pare să

se fi îmbunătățit. Din păcate, acest lucru nu este valabil pentru accesul pasiv la informații: Autoritățile sunt, în general, foarte reticente în a furniza informații. Practica arată că aproximativ jumătate din toate solicitările de informații sunt de obicei ignorate.¹⁴ Restul sunt returnate incomplet sau condiționat. Autoritățile refuză deseori solicitările depuse în format electronic dacă nu sunt semnate, cerând ca „respectarea cerințelor pentru documentele electronice” să conțină semnătura electronică (în contextul moldovenesc, însă, acest lucru constituie un obstacol semnificativ la nivel local).

Există unele constrângeri în ceea ce privește promovarea consultării publice: (i) o perioadă relativ scurtă de timp disponibilă pentru consultare, (ii) ședințe publice asupra unui document practic finalizat, în care există puțină deschidere pentru schimbare, (iii) lipsa informațiilor necesare în procesul de evaluare, precum și a rapoartelor de monitorizare. Celălalt aspect este că, de obicei, publicul propune soluții care necesită voință politică și de ambiție pentru a fi puse în aplicare. Guvernul nu este pregătit pentru astfel de decizii politice nepopulare, dar necesare, recomandate de public.¹⁵

În acest caz, ONG-urile vin cu propriile recomandări, folosind mass-media (TV și ziare) pentru a le populariza și a critica guvernul pentru reticența de a lua măsuri eficiente, în afara consultărilor.

Coordonarea la nivelul instituțiilor subordonate (atât la nivel național, cât și la nivel local) rămâne deficitară, cu o informare nesistematică a autorităților față de public și cu site-uri web depășite, cu puține informații despre activitățile acestora.

14 Freedom House 2021: Măsurarea transparenței instituțiilor publice din Republica Moldova https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-11/fh-Moldova_Access-to-Info-Report_Rom-revised.pdf accesat la 25 mai 2023.

15 Freedom House 2021: Măsurarea transparenței instituțiilor publice din Republica Moldova https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-11/fh-Moldova_Access-to-Info-Report_Rom-revised.pdf accesat la 25 mai 2023.

5.4 Practică: procese de participare

Conform raportului Freedom House cu privire la „Măsurarea transparenței instituțiilor publice în Republica Moldova”, transparența activă a atins un nivel de 12% din 30%, ceea ce este destul de scăzut.¹⁶

Participarea începe cu accesul la informații. În cadrul acțiunilor de atenuare a efectelor schimbărilor climatice, colectarea și accesul la date prezintă o importanță deosebită. În Republica Moldova pot fi observate unele piedici în ceea ce privește accesul la informație: Începând cu anul 2010, Moldova a înregistrat unele progrese în domeniul transparenței și al guvernării deschise: Platforma de date deschise a fost lansată în 2011, după ce Republica Moldova a aderat la Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă (OGP).¹⁷ Conform indicelui global al datelor deschise din 2020, Moldova ocupă un loc impresionant, al 19-lea din 187 de țări.¹⁸ Dar acest lucru este contrastat de disponibilitatea informațiilor de mediu: există unele baze de date publice, deși o minoritate de informații sunt în format electronic. În plus, nu există nicio interconectare între aceste baze de date. Instrumentele de informare online nu există sau nu funcționează. De exemplu, sistemul informațional „Registrul național al emisiilor și transferului de poluanți” (E PRTR)¹⁹ ar fi trebuit să înceapă să fie publicat de la 1 ianuarie 2023, dar nu este încă accesibil. În general, există un număr mare de portaluri unde sunt publicate date și informații de mediu, dar se poate observa o lipsă de integrare între sistemele naționale de informații privind mediul, schimbările climatice, sănătatea, statisticile și informațiile geospațiale. Acest lucru pare să se datoreze unui schimb de date limitat și ineficient între instituții. De asemenea, interoperabilitatea rămâne la un nivel scăzut. Informațiile sunt furnizate de Agenția de Mediu, care publică pe site-ul său web informații despre propriile activități și indicatori (temperatura aerului, emisii de gaze cu efect de seră), rapoarte etc.²⁰ Biroul pentru schimbări climatice oferă link-uri către rapoarte privind schimbările climatice și informații naționale privind punerea în aplicare a strategiei privind schimbările climatice. Site-ul web descrie, de asemenea, cadrul internațional de acțiune privind schimbările climatice din care Republica Moldova este membră.²¹ Biroul Național de Statistică publică anuale statistice, inclusiv unul privind mediul.²² Site-urile web ale autorităților nu sunt suficient de informative.²³ De exemplu, în 2020 a fost publicat Raportul național privind starea mediului (SoER) 2020, care acoperă perioada 2015-2018, iar precedentul a fost publicat în 2011 și a acoperit perioada 2007-2010. Această lipsă de cinci ani de informații privind starea mediului este un semnal al nevoilor de capacitate ale administrației de mediu. După cum s-a raportat mai sus, rapoartele privind starea mediului sunt publicate neregulat.

16 Freedom House 2021: Măsurarea transparenței instituțiilor publice din Republica Moldova https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-11/fh-Moldova_Access-to-Info-Report_Rom-revised.pdf, accesat la 25 mai 2023.

17 The OGP is a multilateral initiative of governments and civil society in 69 countries supporting the principles of promoting transparency, empowering the public, ensuring accountability, and embracing technology and innovation. A se vedea: Platforma informațională guvernamentală, <https://date.gov.md/> accesată la 25 mai 2023.

18 Inventarul global al datelor deschise, <https://odin.opendatawatch.com/Report/countryProfileUpdated/MDA?year=2020>

19 Agenția de Mediu 2023: Comunicat de presă: <https://am.gov.md/ro/content/aten%C8%9Bie-%C3%AEncep%C3%A2nd-cu-data-de-1-ianuarie-2023-raportarea-date-emisii-de-poluanti-C8%9Bi-se-realizeaz%C4%83> accesat: 25 mai 2023.

20 Agenția de Mediu & Serviciul Hidrometeorologic de Stat în conformitate cu un acord de cooperare <https://am.gov.md/ro/functii-vacante> accesat: 25 mai 2023.

21 Oficiul Schimbarea Climei Moldova: www.clima.md, accesat: 25 mai 2023

22 Biroul Național De Statistică Al Republicii Moldova - https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/24, accesat la 24 mai 2023

23 Raportul de țară CSO METER privind evaluarea mediului societății civile în țările din cadrul Parteneriatului Estic, 2020. <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/05/CSO-Meter-Country-Update-2020-Moldova.pdf> accesat la 23 mai 2023.

În ceea ce privește informațiile publicate în mod proactiv de către autorități, se pot afirma următoarele: În general, rezultatele analizei paginilor web ale instituțiilor publice de la diferite niveluri de administrare au arătat un nivel scăzut de transparență proactivă.

Informațiile care sunt publicate frecvent se referă la structura organizațională, cadrul legislativ, rapoartele de activitate, serviciile de activitate și procedura privind solicitările de informații, precum și diferite anunțuri de consultare publică. Cu toate acestea, informațiile care privesc rezultatele consultărilor publice, evaluările proiectelor și ale sprijinului financiar, contabilitatea financiară a activităților instituționale, rezultatele monitorizării implementării legislației și acțiunile de reparare după încălcarea procedurii de transparență sunt rareori publicate.

Chiar dacă site-urile web ale autorităților publice sunt trilingve (română, rusă și engleză), conținutul nu este tradus nici în engleză, nici în rusă. Informațiile prezentate diferă în funcție de limba aleasă. În plus, rapoartele de mediu sunt disponibile doar în format PDF, ceea ce poate limita accesul unor grupuri vulnerabile.

Observația generală cu privire la procesele de participare a publicului în politica climatică este că există întâlniri ocazionale ale organismelor guvernamentale și ale ONG-urilor selectate, dar nu există o abordare sistematică de organizare a consultărilor cu publicul sau cel puțin o invitație adresată tuturor ONG-urilor înregistrate. Analiza a două procese de participare destul de elaborate și organizate în Republica Moldova va fi prezentată în secțiunea următoare. Participarea publicului este, de obicei, organizată la nivel național înainte de aprobarea actelor legislative sau a documentelor de politici, în special în ceea ce privește aspectele legate de climă, înainte de prezentarea Contribuției naționale determinate (NDC) sau a Raportului bienal de actualizare al Republicii Moldova la CCONUSC.

Recent a fost aprobată **Strategia națională de dezvoltare, „Moldova Europeană 2030”**. Procesul de consultare a acesteia a fost organizat cu sprijinul Cancelariei de Stat.²⁴

Programul de dezvoltare cu emisii reduse al Republicii Moldova până în 2030 (LEDP) și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia, precum și Strategia de adaptare la schimbările climatice se află, în prezent, în proces de consultare publică. Consultarea documentelor de politică sectorială (de exemplu, LEDP) este asigurată de Ministerul Mediului.

În cadrul atelierelor de consultare la nivel național au fost invitate grupurile țintă în funcție de rolul instituțiilor reprezentate: (i) autoritățile administrative centrale și locale, (ii) societatea civilă și atelierelor academice, (iii) organizațiile partenerilor de dezvoltare, (iv) sectorul privat.

Procesul de consultare a Strategiei Naționale de Dezvoltare, „Moldova Europeană 2030” a constat în patru ateliere de consultare, care au fost organizate pentru prezentarea și discutarea acesteia. În timpul consultării publice, atmosfera a fost menținută constructivă și deschisă pentru comentarii, dar mecanismul de luare în considerare a opiniei reprezentanților societății civile a rămas netransparent. Rezultatele atelierului și lista de recomandări și ceea ce a fost luat în considerare nu au fost publicate.

Cancelaria de Stat a lucrat și cu chestionare online destinate publicului larg, care au fost plasate și completate electronic pe platforma Google Forms. Chestionarul a fost distribuit atât în mod direcționat, tuturor persoanelor care au fost invitate să ia parte la ateliere și celor care au participat la reuniunea de lansare a consultării, cât și unei liste de părți interesate propuse de agențiile ONU. În plus, publicul larg a fost invitat să participe

²⁴ Cancelaria de Stat 2023: <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/moldova-2030>, accesat la 25 mai 2023.

la această consultare online prin intermediul rețelelor de socializare.

În ceea ce privește procesele descrise, nu a existat nicio transparență cu privire la modul în care comentariile și opiniile publicului au fost luate în considerare în procesul decizional. Adesea, perioada de consultare publică este mai scurtă decât termenul de 15 zile lucrătoare reglementat de legislație.

Transparența legată de climă este bine reglementată de cadrul legislativ, dar cea mai mare problemă este la toate nivelurile de monitorizare a punerii în aplicare. Există o lipsă de transparență în ceea ce privește informațiile financiare și de monitorizare a punerii în aplicare a proiectelor de acțiune pentru climă. De cele mai multe ori, informațiile publicate sunt de natură organizațională, inclusiv structura organizatorică sau cadrul legislativ, și rareori se referă la cele mai sensibile aspecte financiare (informații privind achizițiile publice, gestionarea activelor).

5.5 Consolidarea capacităților

La 1 ianuarie 2021, tinerii cu vârste cuprinse între 14 și 34 de ani reprezintă 26,2% din populația Republicii Moldova. Tinerii se confruntă cu o mulțime de provocări, inclusiv calitatea scăzută a educației, care nu le oferă competențele necesare pentru o integrare cu succes pe piața muncii, lipsa oportunităților de autocunoaștere și de dezvoltare a competențelor de viață ca parte a sistemului de educație formală.

În timp ce învățământul primar are, în general, performanțe bune (rata de alfabetizare este de 99,4%), starea sistemului de învățământ superior din Moldova, profund subfinanțat, continuă să fie nesatisfăcătoare. Deși rezultatele PISA ale țării s-au îmbunătățit de la runda precedentă, Moldova s-a clasat în 2018 pe locul 50 din 149 de țări în domeniul educației.²⁵

Pe baza evaluării PISA, au demonstrat competențe de bază insuficiente pentru a se integra pe deplin în viața profesională și socială. Performanțele scăzute în domeniul educației pot indica o lipsă de eficiență și de calitate în educație, programe școlare inadecvate, materiale de învățare depășite și profesori slab pregătiți, care sunt unele dintre principalele bariere în calea îmbunătățirii educației în materie de schimbări climatice.²⁶ În învățământul primar, secundar și superior, problema schimbărilor climatice joacă un rol redus. Nu există o strategie politică națională clară pentru îmbunătățirea curriculumului cu tema schimbărilor climatice.

În ciuda finanțării substanțiale pentru problemele legate de schimbările climatice, educația în domeniul climei din partea instituțiilor de stat este, în general, preponderent birocratică și nu prea eficientă. Programele de educație non-formală sunt realizate, în principal, de ONG-uri. Activitățile ONG-urilor sunt rareori realizate în cooperare cu cele ale guvernului în acest domeniu. Consolidarea capacităților pe subiecte, precum schimbările climatice, politica în domeniul climei, dialogul politic/aprobarea politică este modestă.

Autoorganizarea socială în Moldova se îmbunătățește încet, din cauza instabilității politice, a lipsei tot mai mari de transparență și a inegalităților. Dar majoritatea populației nu se simte reprezentată nici de ONG-uri, nici de sindicate, în care au încredere doar 22% și, respectiv, 17% dintre moldoveni (Barometrul de opinie publică, BOP, octombrie 2020). Numărul total de ONG-uri care activează în Moldova nu este mic (în total 53 de ONG-uri de mediu, conform site-ului EA), dar majoritatea acestora sunt concentrate în capitală.

²⁵ Cancelaria de Stat 2023: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, https://www.imf.md/press/SND_MD2030_25_Jun_eng.pdf, accesat la 25 mai 2023.

²⁶ Indicele de transformare Bertelsmann: Raport de țară pentru Moldova <https://bti-project.org/en/reports/country-report/MDA#pos16>, accesat la 23 mai 2023

Într-o măsură mult mai mică, astfel de organizații pot fi găsite în Bălți (nordul Moldovei) și în Comrat (capitala Unității Teritoriale Autonome Găgăuze). În orașele și satele mai mici, activitatea societății civile este foarte limitată sau inexistentă.²⁷

Studiul „Republica Moldova: cunoștințele populației despre schimbările climatice”, realizat în 2012, a stabilit că, în general, mecanismele de colectare și diseminare a informațiilor climatice sunt slab dezvoltate în RM, iar populația are un nivel relativ scăzut de cunoștințe în acest domeniu.²⁸

²⁷ ibid.

²⁸ The fifth National Communication of the Republic of Moldova developed to be reported to the United Nations Framework Convention on Climate Change. Chișinău 2023. <http://clima.md/lib.php?l=en&idc=81> ultima accesare: 23.06.2023.

6 Recomandări privind modalitățile de consolidare a participării societății civile la politicile climatice și de îmbunătățire a viitoarelor revizuri ale NDC

Conflictul înghețat cu Transnistria este o amenințare și o povară pentru instituțiile statului. Asigurarea stabilității în regiune este o sarcină majoră și prioritară a guvernului moldovean. Actorii societății civile moldovenești pot pleda pentru democratizare în regiunea separatistă Transnistria ca mijloc de soluționare a vechiului conflict etno-politic. În general, Moldova ar beneficia mult de pe urma depolitizării instituțiilor publice și a creării unui spațiu mai mare pentru ca oamenii să participe la afacerile publice și să influențeze politicile publice.

Pentru a spori participarea societății civile la politicile climatice, publicul are nevoie de acces la informații coerente. În primul rând, colectarea, schimbul și diseminarea periodică a informațiilor de mediu trebuie reorganizate într-un mod integrat și coordonat, care să facă legătura între competențele diferitelor organisme administrative și niveluri de guvernare, de la cel local la cel internațional.

Pentru a atinge obiectivele Convenției de la Aarhus, este necesar să se creeze un mecanism eficient și funcțional de diseminare a informațiilor de mediu și a locurilor de acces la aceste informații. Acest fapt înseamnă că trebuie creat un punct de intrare ușor de găsit pentru cetățeni. Funcționarii publici trebuie să fie instruiți pentru a gestiona solicitările de informații în conformitate cu legea.

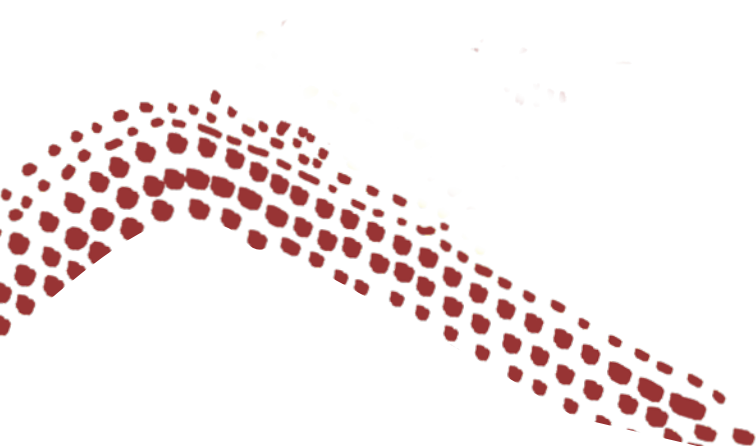
Fără întârziere, Ministerul Mediului ar trebui să promoveze adoptarea legilor de mediu relevante pentru a pune pe deplin în aplicare acquis-ul UE în materie de acțiune climatică și să alinieze reglementările privind participarea publicului care decurg din Convenția de la Aarhus și în ceea ce privește procesul de luare a deciziilor legate de climă. Până în prezent, nu există prevederi privind atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea în legislația primară și nici un temei juridic care să creeze cerințe concrete pentru participarea la procesul de elaborare a legilor și la punerea în aplicare a noilor proceduri administrative, la consolidarea unor obligații instituționale clare în ceea ce privește gestionarea și accesibilitatea datelor.

Necesitatea unei legi privind schimbările climatice este evidentă. Acesta ar trebui să consolideze cadrul juridic privind: i) acțiunile de politică de atenuare și de adaptare; ii) accesul la informații și elementele de bază ale participării publice; iii) coordonarea interinstituțională; vi) SMNR și Sistemul național de inventariere și va crea cadrul legal pentru îmbunătățirea gestionării emisiilor de gaze cu efect de seră.

Un alt domeniu de interes ar trebui să fie consolidarea capacităților. Guvernul și organismele administrative ar trebui să sprijine și să desfășoare activități de încurajare, stimulare, promovare și sprijinire a participării publicului la deciziile legate de climă la toate nivelurile (local, regional, național). Pentru aceasta, în primul rând, trebuie să se asigure formarea și resursele pentru personalul administrativ, fie prin schimbarea priorităților în cadrul guvernului, fie prin finanțare externă pentru dezvoltare. În al doilea rând, trebuie elaborate și integrate programe de învățământ orientate spre climă la toate nivelurile sistemului educațional. Experiența vastă a ONG-urilor ar trebui să fie utilizată și integrată în acest efort. Acesta ar trebui să promoveze în continuare campaniile de informare ale

ONG-urilor în școli, universități și întreprinderi cu privire la importanța participării publicului la procesul de luare a deciziilor privind mediul și climatul. Având în vedere natura unică și, în special, complexitatea tehnică a implementării proiectelor legate de schimbările climatice, din cauza cărora acestea nu sunt potrivite pentru o realizare sectorială restrânsă, este recomandabil să se dezvolte și să se asigure capacitatea instituției Comisiei Naționale pentru Schimbări Climatice, care ar putea fi astfel dezvoltată mai rapid și mai eficient.

În ceea ce privește practica proceselor de participare, este esențial să se stabilească o procedură detaliată pentru o participare incluzivă și în timp util, inclusiv o procedură de consultare publică, pentru examinarea de către public a documentației privind activitățile propuse. Este deosebit de important să se asigure că în procesul decizional se țin cont de comentariile și opiniile publicului.

7 Concluzie

Moldova este foarte vulnerabilă la schimbările climatice și și-a asumat ambiții mari pentru reducerea amprente sale de carbon, angajându-se să reducă emisiile de gaze cu efect de seră (GES) cu până la 70 % până în 2030, comparativ cu nivelurile din 1990. Țara se confruntă cu probleme economice din cauza dependenței de importurile de energie și a proceselor demografice negative. Mediul politic pentru a conduce această tranziție complexă este extrem de dinamic, dar și destul de fragil. Având în vedere experiența lor vastă și concentrarea asupra binelui public și a limitelor planetare, actorii societății civile pot juca un rol esențial în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor climatice. Acest studiu analizează modul în care poate fi caracterizat în prezent spațiul civic de participare publică.

Privind cerințele fundamentale pentru activism și angajament civic, se poate afirma că, până în prezent, Moldova este un spațiu sigur pentru activiștii care își desfășoară activitatea. Dar criza non-violentă din Transnistria, războiul Rusiei împotriva Ucrainei și corupția generalizată au un impact asupra activității OSC-urilor. Prioritatea guvernului este mai degrabă concentrată pe dezvoltarea economică. Cadrul legislativ pentru participarea publicului este favorabil. Fiind prima țară care a ratificat vreodată Convenția de la Aarhus, Moldova a transpus toate prevederile în legislația națională. Totuși, din cauza capacității scăzute a administrației, punerea în aplicare a drepturilor de acces și de participare la mediu rămâne în urmă. Structura de guvernare pentru combaterea schimbărilor climatice și sistemul național de colectare a datelor și de transparență creează obstacole și mai mari pentru societatea civilă, deoarece există diferite portaluri cu informații diferite, interoperabilitatea și integrarea între diferite organisme administrative rămâne scăzută, iar instituția care a fost creată pentru a asigura cooperarea și coordonarea între diferite instituții și niveluri de guvernare, Comisia Națională privind Schimbările Climatice, este de fapt inactivă.

Procesele de participare se desfășoară în mod nesistematic și, de foarte multe ori, nu sunt publice. Procesele de consultare care implică un public mai larg sunt rare, iar formatele oferă societății civile posibilitatea adecvată de a-și exprima preocupările sau recomandările. Cu toate acestea, nu este clar cum sunt luate în considerare aceste observații și cum sunt luate în considerare în elaborarea politicilor.

Mai sunt multe de făcut pentru a consolida capacitățile în materie de climă și participare în Republica Moldova. Sunt necesare programe de învățământ în toate formele educaționale, precum și programe ale ONG-urilor de sensibilizare cu privire la drepturile democratice de mediu. De asemenea, sunt necesare capacități și resurse pentru ca funcționarii să furnizeze informații de mediu în mod activ sau la cerere și să dezvolte competențe și obiceiuri pentru desfășurarea ședințelor publice.

Bibliografie

1.

Raportul Națiunilor în tranzit 2020, realizat de Freedom House. Capitolul referitor la Republica Moldova este disponibil la adresa: <https://freedomhouse.org/country/moldova/nations-transit/2020>.

2.

Comunicarea Națională Cinci a Republicii Moldova a fost elaborată pentru a fi raportată la Convenția-Cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice. Chișinău 2023. <http://clima.md/lib.php?l=en&idc=81>

3.

Al treilea raport bienal de actualizare al Republicii Moldova. <https://moldova.un.org/en/168867-third-biennial-update-report-republic-moldova>

4.

Contribuția națională determinată actualizată a Republicii Moldova, disponibilă la: https://www4.unfccc.int/sites/ndcstaging/PublishedDocuments/Republic%20of%20Moldova%20First/MD_Updated_NDC_final_version_EN.pdf

5.

The Country Report to the Energy Community of 01.11.2022, available at: https://www.energy-community.org/dam/jcr:f597bac9-bd91-45f0-b627-2f62a3998708/IR2022_Moldova.pdf

6.

Aprofundarea relațiilor UE-Moldova Actualizare și modernizare în umbra Covid-19 Ediția a treia 2021. Editat de Michael Emerson și Denis Cenușa, disponibil la: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Deepening_EU-Moldova_relations_3rd_edition.pdf

Anexă

Evaluarea mediului și a posibilităților de participare

Criterii 1 Cerințe fundamentale

Indicatori	Scoruri	Scoruri
a. Stabilitate și pace ²⁹	0 = intensitate ridicată a conflictului (război limitat sau război în desfășurare) 1 = medie (criză violentă în desfășurare) 2 = intensitate scăzută a conflictului (criză non-violentă sau dispută în curs) 3 = intensitate foarte scăzută a conflictului (nu există nici o dispută, criză sau război în desfășurare)	2
b. Anticorupție și transparență ³⁰	0 = foarte corupt, CPI de 0 1 = corupt, CPI egal sau sub 50 2 = curat, CPI mai mare de 50 3 = foarte curat, CPI de 100	2
c. Securitatea apărătorilor mediului ³¹	0 = securitate alarmant de slabă pentru apărătorii mediului (mai mult de o crimă documentată) 1 = securitate slabă pentru apărătorii mediului (o singură crimă documentată) 2 = apărătorii mediului sunt oarecum în siguranță (nicio crimă documentată)	2
d. Angajamentul politic față de participarea societății civile	0 = nu 1 = da, într-o anumită măsură 2 = da, în totalitate	1
	Scorul maxim: 10	7

29 Acest indicator și scorul asociat acestuia se bazează pe Barometrul conflictelor 2022 al HIIK. (<https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>, accesat la 24 mai 2023) Barometrul conflictelor utilizează un model pe cinci niveluri, definind disputele și crizele non-violente ca fiind conflicte non-violente cu intensitate scăzută a conflictului, crizele violente ca fiind conflicte violente cu intensitate medie a conflictului, iar războaiele și războaiele limitate ca fiind conflicte violente cu intensitate ridicată a conflictului.

30 Acest indicator și scorurile corespunzătoare se bazează pe Indicele de percepție a corupției 2022 al Transparency International (<https://www.transparency.org/en/cpi/2022>, accesat la 24 mai 2023). Potrivit Transparency International, un scor de zero înseamnă „foarte corupt” și 100 înseamnă „foarte curat”. Scorurile „1=corupție” și „2=curat” au fost stabilite de UfU.

Transparency Internațional definește corupția ca fiind „abuzul de putere încredințată pentru obținerea de câștiguri private”, în timp ce „transparența constă în a face lumină asupra regulilor, planurilor, proceselor și acțiunilor”. (...) „Este cea mai sigură apărare împotriva corupției și ajută la construirea încrederii în oameni și instituțiile de care depinde viitorul nostru”. (www.transparency.org/what-is-corruption, accesat la 24 mai 2023).

31 În măsura în care este posibil, acest indicator și estimările punctuale corespunzătoare se bazează pe studiul Decada de sfidare (Decade of Defiance) report, care a documentat uciderea activiștilor pentru pământ și mediu în 2021 (nu înseamnă că nu există alte amenințări, atacuri <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/decade-defiance>, accesat la 24 mai 2023). Este important de remarcat faptul că absența omorurilor sau hărțuirii ale apărătorilor și activiștilor de mediu.

Criterii 2 Legislația de abilitare

Indicatori	Scoruri	Scoruri
a. Angajamentul față de convențiile și acordurile internaționale	0 = nu, nici semnat, nici ratificat (acceptat, approved, acceded to) 1 = semnat, dar nu ratificat (acceptat, aderat la, aderat) 2 = ratificat (acceptat, aprobat, aderat)	2
b. Legi naționale care impun o participare pro-activă a societății civile	0 = nici semnat, nici ratificat (acceptat, aprobat, aderat) 1 = semnat, dar nu ratificat (acceptat, aprobat, aderat) 2 = ratificat (acceptat, aprobat, aderat)	2
c. Legi naționale care impun participarea la timp	0 = niciuna dintre legile evaluate 1 = câteva dintre legile evaluate 2 = majoritatea legilor evaluate 3 = toate legile evaluate	2
d. Legi naționale care impun informații privind procesul de participare	0 = niciuna dintre legile evaluate 1 = câteva dintre legile evaluate 2 = majoritatea legilor evaluate 3 = toate legile evaluate	2
e. Legi naționale care impun luarea în considerare a observațiilor societății civile	0 = niciuna dintre legile evaluate 1 = câteva dintre legile evaluate 2 = majoritatea legilor evaluate 3 = toate legile evaluate	2
f. Legi naționale care impun notificarea societății civile cu privire la decizia luată, împreună cu motivele și considerentele pe care se bazează decizia	0 = niciuna dintre legile evaluate 1 = câteva dintre legile evaluate 2 = majoritatea legilor evaluate 3 = toate legile evaluate	2
	Scorul maxim: 17	12

Criterii 3 Guvernare și structuri de sprijin

Indicatori	Scoruri	Scoruri
a. Structura de guvernare	0 = nu există 2 = da	2
b. Coordonare și cooperare instituțională	0 = nu 1 = există o slabă coordonare și cooperare 2 = există o bună coordonare și cooperare 3 = există o coordonare și o cooperare foarte bune cooperare	1
c. Resurse financiare	0 = nu 1 = da, într-o anumită măsură 2 = da, în totalitate	1
	Scorul maxim: 7	4

Criterii 4 Procese de participare de înaltă calitate

Indicatori	Scoruri	Scoruri
a. Participarea timpurie	0 = numai după ce majoritatea deciziilor au fost luate 1 = după ce a fost redactată prima versiune a documentului/planului/strategie 2 = direct de la început	1
b. Invitație largă, inclusivă	0 = nu au fost invitați reprezentanți ai societății civile 1 = nu a fost invitată o mare varietate, ci doar câțiva OSC selectate 2 = fie doar OSC-uri, fie doar publicul larg invitat 3 = da, o mare varietate de invitați	3
c. Invitație în timp util	0 = cu câteva zile înainte 1 = cu mai puțin de o lună înainte 2 = cu mai mult de o lună înainte	1
d. Formate de participare adecvate	0 = prin informare 1 = prin consultare 2 = prin mai multe formate interactive, încurajarea dialogului și a colaborării	1

e. Transparență și informare	0 = nu 1 = da, într-o anumită măsură 2 = da, multe informații	1
f. Documentația disponibilă	0 = nu 1 = da, într-o oarecare măsură 2 = da, în totalitate	1
g. Revizuirea transparentă a recomandărilor	0 = nu 1 = da, într-o oarecare măsură 2 = da, în totalitate	1
h. Procesul de evaluare și feedback	0 = nu 1 = da	0
	Scorul maxim: 16	9

Criterii 5 Consolidarea capacităților

Indicatori	Scoruri	Scoruri
a. Educație de mediu	0 = nu 1 = da, se oferă o anumită educație 2 = da, se oferă multă educație	1
b. Sensibilizarea publicului cu privire la drepturile și posibilitățile de participare	0 = nu 1 = da, într-o oarecare măsură 2 = da, în totalitate	1
c. Consolidarea capacităților OSC privind schimbările climatice, politica climatică, dialogul politic, dezvoltarea organizațională, cooperarea și crearea de rețele	0 = nu 1 = da, se oferă o oarecare consolidare a capacităților 2 = da, foarte multe capacități de consolidare a capacităților disponibile	1
d. Consolidarea capacităților de participare și de implicare a părților interesate pentru guverne	0 = nu 1 = da, o parte din consolidarea capacităților este disponibilă 2 = da, foarte multe capacități disponibile	1
	Scorul maxim: 8	4
Max. total score	59	36

Republica Moldova s-a angajat să își reducă emisiile de GES cu 70% până în 2030 față de nivelul din anul de referință, 1990. Acest obiectiv ambițios va fi atins numai prin cooperarea tuturor părților interesate relevante și prin existența unor strategii și planuri eficiente pentru atingerea lui. Actorii societății civile joacă un rol crucial în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor climatice, deoarece acționează ca susținători și purtători de cuvânt ai naturii, impulsionați de dorința de a proteja mediul și de a menține condiții de viață sănătoase pentru oameni.

Publicațiile „Spațiul civic pentru participarea la politica climatică” au ca scop analiza statutului și condițiilor de participare în domeniul climei și exemple specifice de elaborare a politicilor participative în diferite țări. Analizele examinează modul în care societatea civilă națională participă la procesele politice naționale legate de Acordul de la Paris. Studiile identifică, de asemenea, barierele specifice fiecărei țări în ceea ce privește participarea semnificativă, eficiență și pe termen lung și oferă recomandări pentru depășirea acestor bariere. Acest raport prezintă rezultatele analizei pentru Republica Moldova.

Alte analize de țară sunt disponibile pentru

- **Argentina**
- **Chile**
- **Colombia**
- **Costa Rica**
- **Georgia**
- **Kazakhstan**
- **Ukraine**

Pentru mai multe informații, vizitați www.ufu.de/en/projekt/zivikli

Publicat de Institutul Independent pentru Probleme de Mediu (UfU e.V.)

UfU Independent Institute
for Environmental Issues

www.ufu.de/en